

EGY SZIKLAGÖDÖR KERÁMIAANYAGA A HADTÖRTÉNETI MÚZEUM UDVARÁN

1990-ben a Hadtörténeti Múzeum udvarán, a IV. Béla kori városfal tornyától nyugatra egy feljáró építésének munkálatai során lehetőség nyílt egy 6x14 méteres szelvény megkutatására. Mivel a föld nagyobb részét géppel termelték le, régészeti munkára csak a munkagép eltávozása után nyílt mód (1. kép).

A nagyméretű szelvény ÉNY-i végében, a IV. Béla kori városfal belső oldala mellett egy sziklagödört sikerült feltárni. (2-4. kép) A gödör tetején, mintegy 30 cm mélységig középkori és törökkori kerámia vegyesen került elő. Ettől lefelé már csak középkori kerámiát, mégpedig fazék-, bögre-, csésze-, tál-, mécses-, és palacktöredékeket találtunk. Az anyag döntő többsége fehér kerámia, szürke töredékek csak szórványosan kerültek elő. Az összetétel azért érdekes, mert egy néhány méterrel keletebbre található sziklagödörben a jóval nagyobb számú szürke töredék mellett cserépbográcsok is előkerültek.

A sziklagödörben a kerámiaanyag mellett állatsontot, kevés fémtöredéket és némi salakmaradványt találtunk. A következőkben a kerámiaanyaggal foglalkozom részletesebben. (5-6. kép)

I. Fehér kerámia

1. Fazekak

Fazék (5. kép, 1). Fehér, homokkal soványított. Széles fenekű, magas, kissé hasas testű, széles szájú. A válltól lefelé nyolc körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, tagolt. A használat során erősen bekormozódott. Magasság: 19,6 cm, talpátmérő: 9,9 cm, szájátmérő: 16,9 cm.

Fazék (5. kép, 2). Fehér, homokkal soványított. Széles fenekű, magas, enyhén hasas testű, széles szájú. A válltól lefelé tizenegy körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, tagolt. Használat közben enyhén bekormozódott. Magasság: 24,5 cm, talpátmérő: 12,2 cm, szájátmérő: 21,1 cm.

Fazék (5. kép, 3). Fehér, homokkal soványított. Széles fenekű, magas testű, széles szájú. A válltól lefelé tíz, helyenként tizenegy körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, tagolt. A használat során bekormozódott. Magasság: 28,5 cm, talpátmérő: 13,4 cm, szájátmérő: 22,9 cm.

Fazék (5. kép, 4). Fehér, homokkal soványított. Széles fenekű, magas, enyhén hasas testű, széles szájú. A válltól lefelé kilenc körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, tagolt. Használat közben erősen bekormozódott. Magasság: 26,4 cm, talpátmérő: 12 cm, szájátmérő: 20,4 cm.

Fazék (6. kép, 1). Fehér, homokkal soványított. Közepesen széles fenekű, magas, kissé hasas testű, széles szájú. A válltól lefelé négy, helyenként öt körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, enyhén tagolt. A használat során erősen bekormozódott. Magasság: 15,5 cm, talpátmérő: 7 cm, szájátmérő: 12,4 cm.

Fazék (6. kép, 2). Fehér, homokkal soványított. Közepesen széles fenekű, magas, kissé hasas testű, széles szájú. Hasán négy körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, enyhén tagolt. Használat közben erősen bekormozódott. Magasság: 17,3 cm, talpátmérő: 8,3 cm, szájátmérő: 12,4 cm.

Fazék (6. kép, 5). Fehér, homokkal soványított. Széles fenekű, magas, kissé hasas testű, széles szájú. A válltól lefelé hat, néhol hét körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, tagolt. Fenekén fenékbélyeg található: egy kör, amelyben talán egy egyenlő szárú kereszt lehetett. A használat során erősen bekormozódott. Magasság: 18,9 cm, talpátmérő: 8,8 cm, szájátmérő: 14,5 cm.

Fazék (6. kép, 6). Fehér, homokkal soványított. Közepesen széles fenekű, magas, hasas testű, széles szájú. A válltól lefelé tizenöt körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Pereme kihajló, enyhén tagolt. Fenekén fenékbélyeg található: egy körben vízszintes és függőleges vonalak. Használat közben erősen bekormozódott. Magasság: 14,5 cm, talpátmérő: 7,2 cm, szájátmérő: 11,2 cm.

2. *Tál* (6. kép, 4). Fehér, homokkal soványított. Keskeny fenekű, alacsony testű, széles, tölcséresen kiszélesedő szájú. A vállon két körbefutó, bekarcolt vonaldísz található. Magasság: 8 cm, talpátmérő: 4,6 cm, szájátmérő: 12,7 cm.

3. *Palack* (6. kép, 7). Fehér, homokkal soványított. Széles fenekű, magas, erősen hasasodó testű, szűk, tölcséres szájú. Peremén, valamint vállától a fenekéig körbefutó, megközelítőleg vízszintes, 1,5-2 cm vastag vörös festékcsíkokat alkalmaztak díszítésként. Magasság: 30 cm, talpátmérő: 11,3 cm, szájátmérő: 7,9 cm.

II. Szürke kerámia

Mécses (6. kép, 3). Redukált égetésű, homokkal soványított. Széles fenekű, alacsony, kiszélesedő testű, széles szájú. A peremen egy, a kanócnak kiképzett, ujjal készült benyomkodás található. Magasság: 2,8 cm, talpátmérő: 7,4 cm, szájátmérő: 11,2 cm.

Az anyag döntő többségét kitevő fehér kerámia edénytüpusait a korábbi palotai és várnegyedi kutatások alapján már jól ismerjük. Kiemelésre méltó viszont a ritkábban előkerülő, vörös földfestékkel festett palack. Ugyancsak teljesen átlagos típus a szürke mécses is.

A sziklagödör a várfal belső oldalának a tövében található (l. 1. kép). Lehet, hogy természetes eredetű, de az is elképzelhető, hogy az építkezések idején vájták ki. Mindenesetre valószínűsíthetjük, hogy – a cserépbográcsos gödörhöz hasonlóan – valamikor a XIII. század közepén, a városfal felépülte után töltötték fel gödrünket, mégpedig valahonnan a környékről származó anyaggal.

1. BENCZE Zoltán: Jelentés a Hadtörténeti Intézet és Múzeum udvarán 1989-ben és 1990-ben folytatott feltárási munkáról. HK 103. 1990. 3. p. 194–198.
2. BENCZE 135–153.
3. A fazekakra: 5. kép 1: HOLL 368., 66/2. kép, 5. kép 2: HOLL 368., 66. 3. kép, 5. kép 3 és 4: hasonló darabok: ZOLNAY László: Az 1967–75. évi budavári ásatásokról és az itt talált szoborcsoportról. BudRég 24:4. 1977. 48. 51.1. kép; BENCZE 142. 11.5. kép, 6. kép 1: HOLL 368. 66.1. kép, 6. kép 2: BENCZE 142. 11.4. kép, 6. kép 5: BENCZE 143. 14. 5. kép, 6. kép 6: HOLL 368. 66. 5. kép; a tálra, 6. kép 4: HOLL 369., 67. 7. kép.
4. BENCZE 147. 15. 1. kép.
5. BENCZE 140.

BENCZE=BENCZE Zoltán: Cserépbográcsok a Hadtörténeti Múzeum udvarán folytatott ásatásból. BudRég 29. 1992. p. 135–153.

HOLL=HOLL Imre: Középkori cserépedények a budai várpalotából. BudRég 20. 1963. p. 335–394.

ZOLTÁN BENCZE

*KERAMIKMATERIAL AUS EINER FELSENGRUBE,
DIE IM HOF DES KRIEGSHISTORISCHEN MUSEUMS*

1990 ergab sich bei den Bauarbeiten einer Überführung im Hof des Kriegshistorischen Museums, nördlich von dem Turm der Stadtmauer aus der Zeit des Königs Béla dem IV. die Möglichkeit einen 6 x 14 Meter großen Durchschnitt zu erforschen. Der Boden wurde meistens mit der Hilfe von Lastmaschinen entfernt, so konnte man die archäologischen Forschungen nur dann beginnen als die Arbeitsmaschinen sich entfernten.

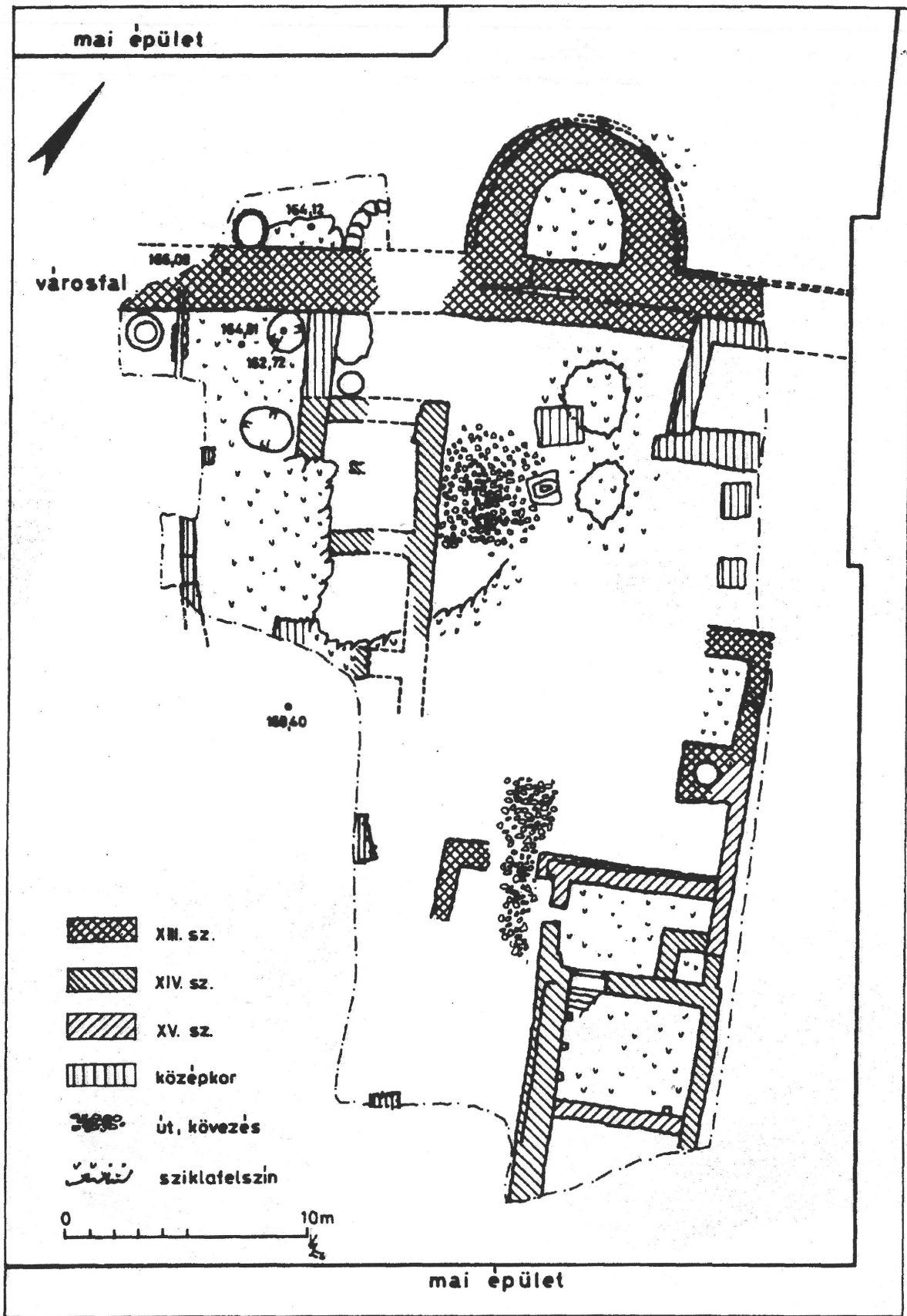
Bei dem nordwestlichen Ende des Durchschnitts, neben der inneren Seite der Stadtmauer aus der Zeit des Königs Béla dem IV. gelang uns eine Felsengrube freizulegen (Bilder 2–4). An dem oberen Teil der Grube fand man bis in eine Tiefe von 30 cm gemischte mittelalterliche und türkenzeitliche Keramik. In einer größeren Tiefe als 30 cm fanden wir nur mittelalterliche

Keramik: Bruchstücke von Töpfen, Töpfchen, Tassen, Schüssel, Tonlampen und Flaschen.

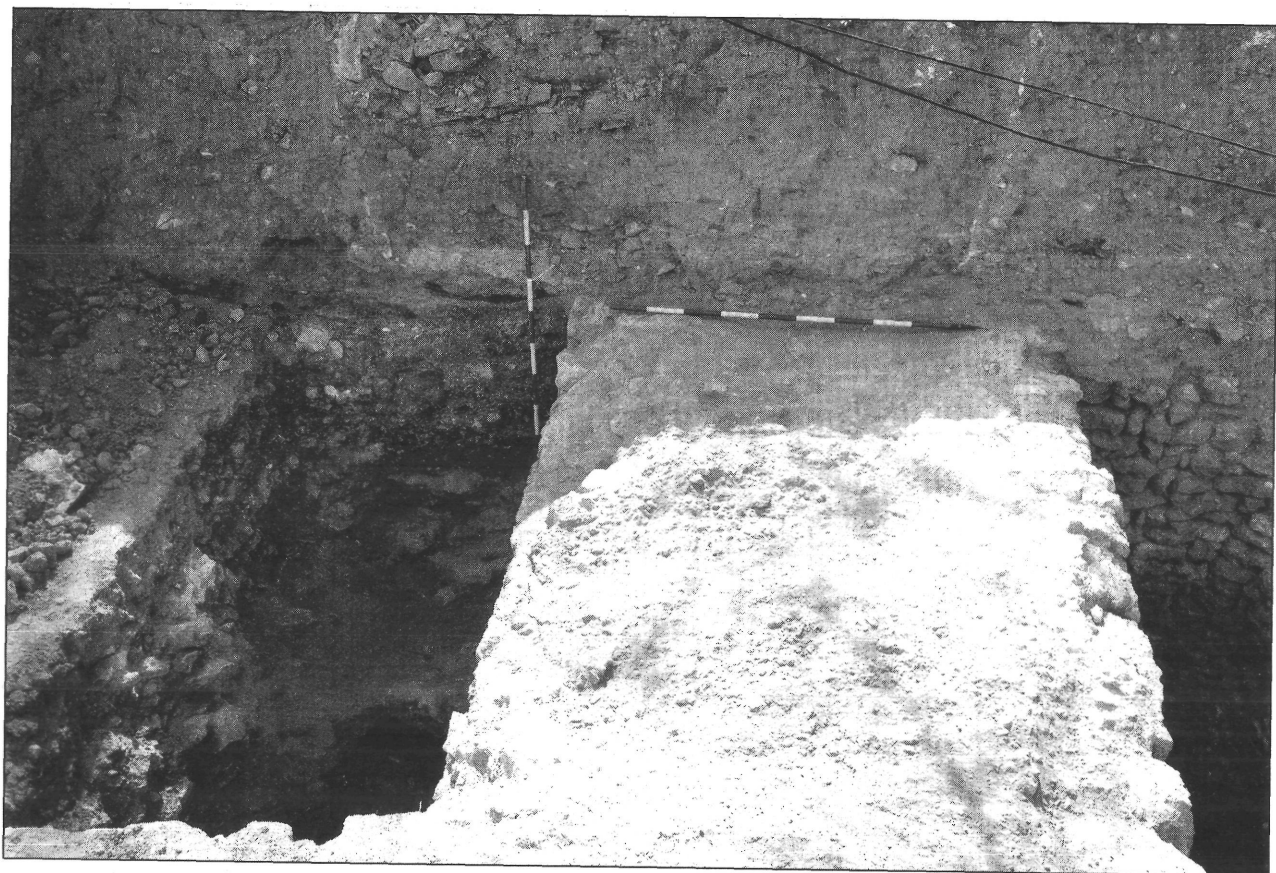
Die entscheidende Mehrheit des Materials ist weiße Keramik, die grauen Bruchstücke kommen neben ihnen nur als Streufunde vor.

Die Zusammensetzung des Materials ist noch deshalb interessant weil einige Meter ostwärts davon entfernt, in der Felsengrube neben der großen Anzahl von grauen Bruchstücken auch Fragmente von Tonkessel zum Vorschein kamen.

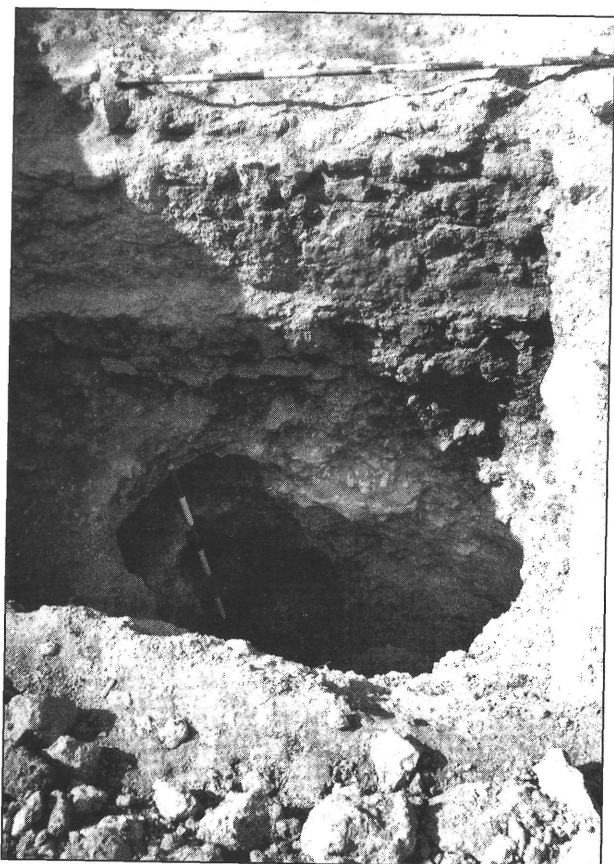
In der Felsengrube fanden wir neben der Keramik auch Tierknochen, etliche Metallbruchstücke und eine geringe Menge von Schlacke.

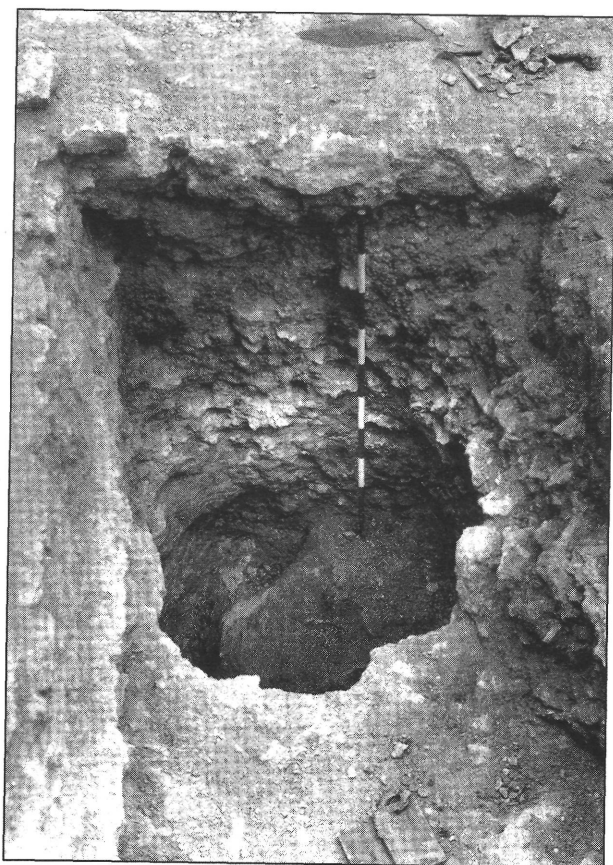
1. kép. Az ásatás helyszínrajza

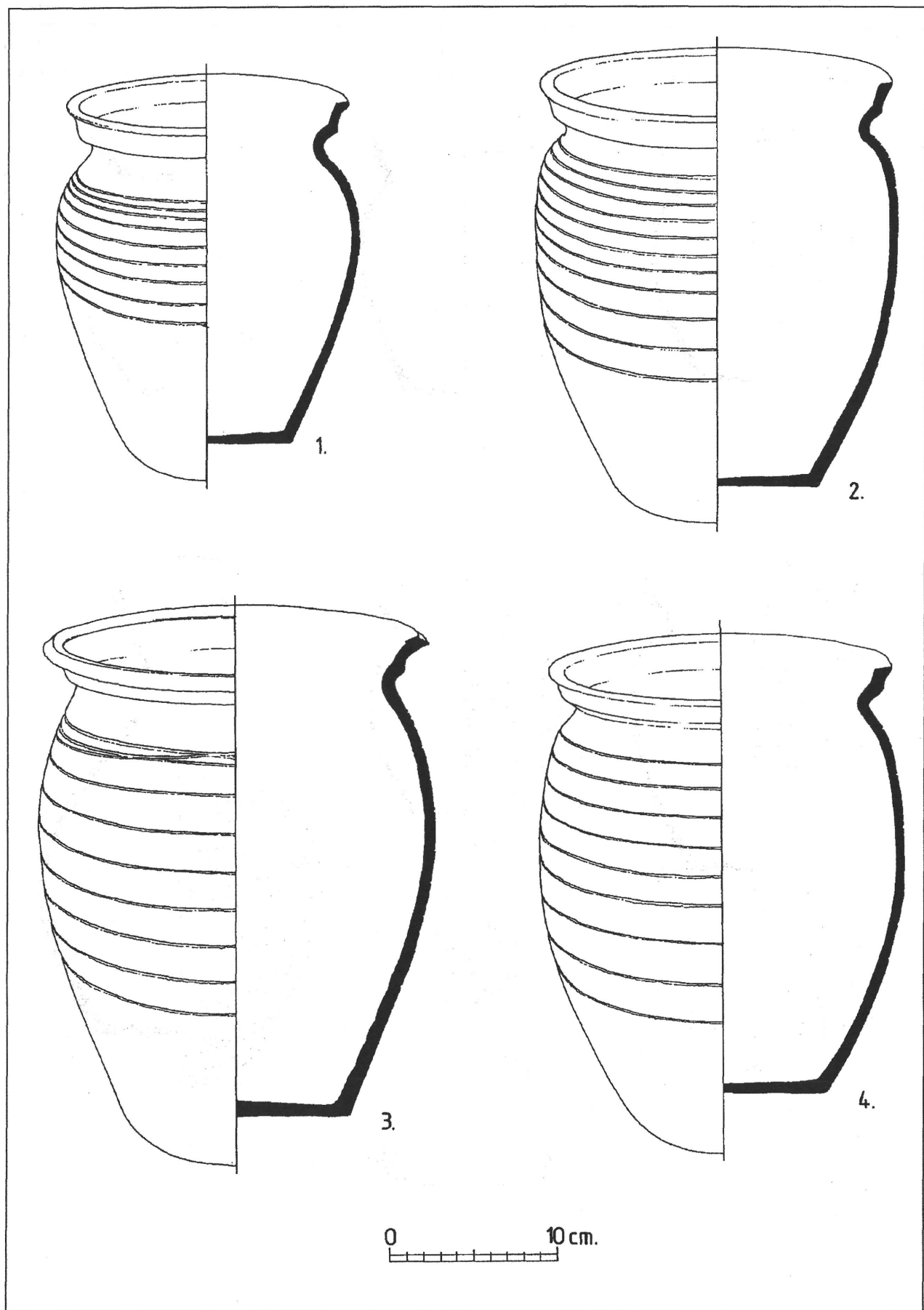
2. kép. A IV. Béla kori városfal feltárt szakasza a toronytól nyugatra, keleti irányból nézve

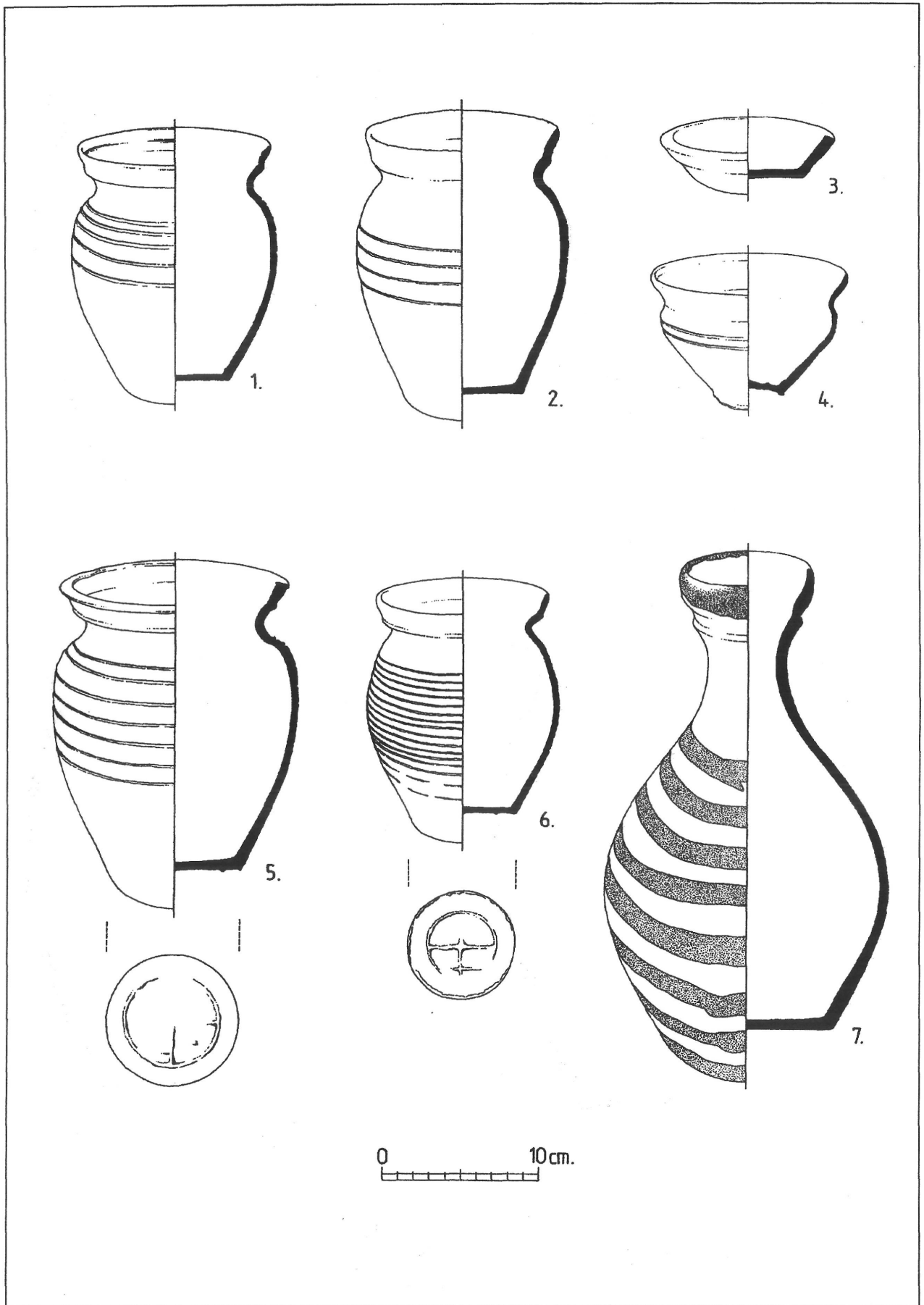
3. kép. A sziklagödör és a városfal dél felől

4. kép. A sziklagödör nyugati irányból

5. kép. Fehér fazekak

6. kép. Fehér fazekak, fehér tál és palack, szürke mécses.